

מהדורת ביקורת!

הערות ותיקונים
יתקבלו בברכה!

יד
מהר"י

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון

הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

פרשת ויקרא

(נמסר במוצש"ק ויקהל ופקודי)

אדר התשפ"ו בשל"ז
בבית המדרש פעולת צדיק
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

ביאור דברי המדרש את הפסוק בספר משלי, שְׁלֹשָׁה הָמָּה נִפְלְאוּ מִמֶּנִּי, וְאַרְבָּעָה לֹא יָדַעְתִּים, כי 'שלושה' היינו פסח מצה ומרורים, 'ארבעה' היינו ארבעת המינים שבלולב. דברי הרמב"ם בהקדמתו לפיהמ"ש, בעניין הלכה למשה מסיני, ויישוב ה'סתירה' בדבריו שנבעה מטעות המתרגמים בדורנו.

ביאור דברי הרמב"ן כי כל הדברים שנאמרו בתושבע"פ למשה רבינו ע"ה רמוזים בתורה שבכתב, והבנת הראיה שהביא מהגמ' במנחות. ובעניין הסגולה לכוון בשם מה"ש, למי שרוצה לחדש חידוש בתורה.

ענייני התפילה לאמרה בעת צרה, מאת מהר"ש שרעבי זצ"ל, ושייסדה רבינו האר"י זיע"א. ורמזים נחמדים לגבי מלחמת איראן, בעת ובעונה הזאת.

© כל הזכויות שמורות למרן שליט"א

השיעור יוצא לאור ע"י מוסדות יד מהרי"ן – בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: y5358404@gmail.com

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" ובחבורות "שערי יצחק" – 827

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה וליזכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא
כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"י"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש על ידי רבי יעקב בן חיים גראזי הי"ו, מארצה"ב, להצלחה בפרנסה ובכל העניינים, ונחת מכל יוצאי חלציו. בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ. כמו כן, השיעור מוקדש שוב על ידי ידידנו היקר, רבי חלפון בן רחמים אשכנזי הי"ו מארצות הברית, להצלחה מרובה בכל עסקיו ולרפואת בתו אסתר שתחי' (בת ה-8). הם זקוקים לישועה גדולה, שתוצאות הבדיקות יהיו טובות ומבשרות טובות. בעבור שהתנדב בעין יפה כדרכו תמיד למוסדות נתיבות מהרי"ץ. יהי רצון, תענו אמן בכוונה, אל נא רפא נא לה.

וכן לרפואת יהודית בת וליד שתחי', וכן לרפואת ולהצלחת נכדותיה תמר בת יאיר לבריאות איתנה ולידה קלה, אסתר בת יאיר לבריאות איתנה ולידה קלה, וכן אפרת בת יאיר להצלחה בלימודים, בעבור שתורמת לעמותת נתיבות מהרי"ץ.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשה ידיהם, ומכל צרה ונוק יצילם, וישלח ברכה רווחה והצלחה בכל מעשי ידיהם, וימלא כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכי"ר.

הדברים הללו, הם פסח מצה ומרורים. והארבעה הם, ארבעת המינים שבלולב. וזה לשון המדרש, אחר כל אותו החכמה שכתוב בשלמה [דה"ב א', י"ב], "החכמה והמדע נתון לך" [מ"א ה', י'], "ותרב חכמת שלמה ויחכם מכל האדם", ישב לו תמיה על ד' מינין הללו, שנאמר [משלי ל', י"ח] "שלשה המה נפלאו ממני".

שלמה המלך, אשר היה החכם מכל האדם, כפי שדיברנו בס"ד בשיעורים האחרונים, ואחרי ככלות הכל, דהיינו למרות העצמה וגודל החכמה שלו, עדיין הוא רצה להבין את עניינם עד הסוף. כמו שכתוב במדרש [במדבר רבה י"ט ג'] כי אפילו לגבי פרה אדומה, הוא אמר [קהלת ז', כ"ג] אַמְרָתִי אַחְכָּמָה, וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי.

"שלשה המה", פסח מצה ומרורים.

"וארבעה לא ידעתים", אלו ד' מינים שבלולב, שביקש לעמוד עליהם.

"פרי עץ הדר", מי יאמר שהוא אתרוג? כל האילנות, עושין פירות הדר. התורה אינה מפרטת, היא לא נוקבת בשם של פרי מיוחד. לוקחים אתרוג. מניין?

"כפות תמרים", התורה אמרה טול שתי כפות תמרים להלל בהן, והוא אינו נוטל אלא לולב, לבה של תמרה. כתוב 'כפות', לשון רבים, ואנחנו לוקחים רק אחד, את הלב של תמרה.

"וענף עץ עבות", מי יאמר שהוא הדס? אדרבה, ישנו פסוק בספר נחמיה, ממנו משמע שזה לא הדס. הרי הוא אומר במקום אחר [נחמיה ח', ט"ו] צֵאוּ הָהָר וְהִבִּיאוּ עֲלֵי זֵית וְגו'. סוף הפסוק הוא, וְעַלֵי הַדָּס וְגו' וְעַלֵי עֵץ עֲבֹת. משמע א"כ כי 'עץ עבות' אינו הדס.

"וערבי נחל", כל האילנות גדלין במים. 'ערבה', זה לא שם של מין מיוחד. הרי ערבה פירוש, מקום מדבר.

"וארבעה לא ידעתים", חזר ומזכירן פעם אחרת, שנאמר [משלי ל', כ"ט] "שלשה המה מטיבי וגו' [וארבעה מטיבי לכת]", אלו ד' מינין, שכל אחד ואחד מישראל, הולך ורץ ולוקח לו מהן להלל להקדוש ברוך הוא. והם נראים קטנים בעיני אדם, וגדולים המה לפני הקב"ה.

הנני מודיע מראש, שתתכוננו אחרי השיעור, כי הנה עשינו עד עכשיו כמה פעמים 'הפרת עצה' של מהר"ש שבזי זיע"א, ועכשיו נעשה בעזרה"ת - אם תהיה אפשרות, בלי נדר - תפילה בעת צרה, מרבי' שלום שרעבי זיע"א, אשר היא בעצם מיוסדת מרבינו האר"י ז"ל, לְעוֹלָם יְיָ דְבַרְךָ נִצָּב בַּשָּׁמַיִם [תהלים קי"ט, פ"ט]. נפתח את ההיכל, ונתקע בשופרות. זאת תפילה מיוחדת להגן. השם ברוך הוא ישמור את כל עמו ישראל, אכי"ר.

ביאור דברי המדרש את הפסוק בספר משלי, שְׁלֹשָׁה הֵמָּה נִפְלְאוּ מִמֶּנִּי, וְאַרְבָּעָה לֹא יָדַעְתִּים, כי 'שלושה' היינו פסח מצה ומרורים, 'וארבעה' היינו ארבעת המינים שבלולב. דברי הרמב"ם בהקדמתו לפיהמ"ש, בעניין הלכה למשה מסיני, ויישוב ה'סתירה' בדבריו שנבעה מטעות המתרגמים בדורנו.

שְׁלֹשָׁה הֵמָּה נִפְלְאוּ מִמֶּנִּי, וְאַרְבָּעָה לֹא יָדַעְתִּים [משלי ל', י"ח].

שלמה המלך אומר בספר משלי, כי שלשה דברים, הם פלא בעיני. וארבעה דברים, אני לא יודע. מה הם?

על הפסוק הזה ישנה דרשה נפלאה במדרש ויקרא רבה [פרשה ל' אות ט"ו], כי שלשה

שערי יצחק – השיעור השבועי

לפי שאמר ה' [דברים י"ט, כ"א] עין תחת עין. ואמר האחר, כופר בלבד הוא חייב.

וכי מצאנו אפי' חכם אחד, תנא או אמורא אחד, שאומר לסמות את עינו? כתוב בתורה, עין תחת עין. הפשט הפשוט הוא, אם הוא סימא לחבירו את עינו, נחזיר לו ונוציא לו את העין. וכן שן תחת שן. אבל האם ישנו איזה חכם, אשר אומר כך? לא מצאנו. אין שום חכם שאומר את זה. אלא מאי, ממון. זהו כופר, תמורה.

ולא מצאנו גם כן מחלוקת במה שאמר ה' [ויקרא כ"ג, מ'] פרי עץ הדר, שיאמר האחד שהוא האתרוג, ואמר האחר שהוא החבוש או הרמון או זולת זה.

וכי רימון, הוא אינו עץ הדר? גם הוא מהודר. וכן חבוש. למה לא? ברם, אין מחלוקת על כך, שזהו אתרוג.

והסיבה היא, כי כך מקובל איש מפי איש, כי פרי עץ הדר' זהו האתרוג. ואף אחד מחכמי ישראל, לא אמר משהו אחר.

ולא מצאנו גם כן מחלוקת ב'עין עבות', שהוא ההדס. ולא מצאנו מחלוקת באמרו יתעלה [דברים כ"ה, י"ב] וקצותה את כפה, שהוא כופר. ולא באמרו [ויקרא כ"א, ט'] ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף, שהעונש הזה אינו מוטל עליה אלא אם כן היתה אשת איש דוקא. למרות שהדבר לא כתוב מפורש בתורה, אולם אין מי שחולק על זה. וכמו כן מה שענש יתעלה במי שלא נמצאו לה בתולים שתסקל, לא שמענו חולק ממש עד עתה בזה, כי אין זה אלא אם כן היתה אשת איש, והיתה על כך הוכחה שלאחר קידושין זנתה, בעדים והתראה.

וכל כיוצא בזה, בכל המצוות, אין מחלוקת בהן. לפי שכולם הם פירושים מקובלים ממש, ועליהם ועל שכמותם אמרו כל התורה נאמרו כללותיה ופרטותיה מסיני'.

אבל אעפ"י שהם מקובלים, ואין מחלוקת בהם, ממסורת הכתובים המושכלים ניתן לדרוש את הפירושים בדרכי המדות והאסמכתות וההוראות והרמזים המונחים במקרא.

אמנם אכן אין בהם מחלוקת, והדבר הוא מקובל, אבל בכל זאת, אפשר מתוך הפסוקים ללמוד

ומי פירש להם לישראל על הד' מינין האלו, שהן אתרוג לולב הדס ערבה? חכמים. שנאמר [כ"ד] "והמה חכמים מחוכמים". ישנה לנו מסורת על כך מחז"ל, מגדולי ישראל, מדור לדור עד משה רבינו ע"ה.

*

הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה, כותב יסוד גדול מאד, להבין את כל העניין של תורה שבע"פ. הרי כתוב [תורת כהנים פ' בחקתי] כי כל התורה כולה, כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה, ניתנו למשה בסיני. וישנם דברים מסויימים, שאומרים עליהם 'הלכה למשה מסיני'. כגון, גוד ולבוד ודופן עקומה, הלכה למשה מסיני. שיעורין חציצין ומחיצין, הלל"מ. קשר שלתפילין, הלמ"מ. תפילין על הקלף, ועל דוכסוסטוס, ס"ת על גויל, הלל"מ. מהיכן לומדים שרטוט, ושצריכים לכתוב בדיו? 'כותבין ס"ת בדיו ומסורגל, הלכה למשה מסיני'.

ישנם דברים שמגדירים אותם, 'הלכה למשה מסיני', וישנם דברים שלא כתוב לגביהם 'הלכה למשה מסיני'. למה נקטו רק כלפי אלה, הלכה למשה מסיני? הרי כל התורה, ניתנה למשה מסיני?

זאת השאלה שהרמב"ם מעמיד, והוא אומר כי רצונו להסביר את העניין הזה, כי זהו יסוד גדול.

וזה לשון הרמב"ם, יש לטוען לטעון, מאחר שפירושי התורה הם כפי היסוד שהזכרנו מקובלים ממש, כמו שאמרנו על פי אמרם 'כל התורה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני', אם כן מה הן אלו ההלכות המיוחדות שאומרים בהן שהן הלכה למשה מסיני.

הנה זה יסוד שראוי שתתעכב עליו. צריכים להקדיש לכך זמן, בכדי להבין את העניין הזה.

הנני קורא זאת בפניכם, מתוך פיהמ"ש שבהוצאת מכוון המאור, מדף כ"ב. שנקבלה יותר בעולם התורה, מסיבות מובנות.

והוא, שהפירושים המקובלים ממש, אין בהם מחלוקת בשום פנים. שהרי עד עתה לא מצאנו מחלוקת שאירעה בזמן מן הזמנים, ממש עד רב אשי, בין שום אחד מן החכמים, שיאמר אחד מהם שמי שסימא עין אדם, מסמאין את עינו,

את זה, על פי י"ג מדות שהתורה נדרשת, או עפ"י אסמכתא, או רמזים.

וכשתראה אותם בתלמוד מתווכחים ונחלקים דרך משא ומתן, ומביאים ראיה על אחד מן הפירושים האלה ובדומה להם, כגון אמרם במה שאמר יתעלה פרי עץ הדר, אולי הוא הרמון או החבוש או זולתם, עד שהביאו ראיה על זה מן אמרו 'פרי עץ', ואמרו [סוכה דף ל"ה ע"א] עץ שטעם עצו ופריו שוין. והאחר אמר, פרי הדר באילנו משנה לשנה. והאחר אמר, פרי הדר על כל מים. אין זה מחמת שהעניין מסופק אצלם, עד שהביאו עליו ראיות אלו.

חכם אחד דורש, טעם עצו ופריו שוה, זהו אתרוג. וחכם אחד אומר, 'הָדָר' – 'הַדָּר'. ואחד אומר, שהוא דר על כל מים. לכאורה, בשביל מה צריכים את הראיות הללו?

הדבר אינו בגלל שהיה ספק, ושצריכים להביא על כך ראיות.

אלא ראינו בלי פקפוק מיהושע עד זמנינו, שהאתרוג היה ניטל עם הלולב בכל שנה, ואין מחלוקת בזה,

למה אנחנו לוקחים אתרוג, בארבעת המינים? וכי מישוהו הביא לנו ראיה, כי זהו האתרוג? אלא, ראיתי את אבי, את כל הציבור, את כל חכמי הדור, שכולם לוקחים אתרוג. והם ראו מאבותיהם, ומאבות אבותיהם וכו', כל אחד. זאת מסורת מדור לדור, בלי שום חולק.

אלא שחקרו על הרמז המונח בכתב לפירוש המקובל הזה.

הרי הדרשות הללו, הן אינן הכרח, להגיד כי 'טעם עצו ופריו שוה', או 'הדר באילנו' וכו', אבל במלים הללו הדבר טמון. גם אם תגיד, כי הפירוש אינו כך, הדבר איננו משנה, כיון שזה מוסכם ומוחלט, ואין בכך שום ספק. הנני רק אומר לך, תדע לך, שהתורה רמזה זאת כאן. אם הינך רוצה למצוא או להמציא פירוש אחר, יערב לך, אין בכך כלום, כי בין כה וכה זה לא קובע. אבל זאת היא האמת, והנני אומר לך כי האמת הזאת רמוזה במלים הללו.

וכמו כן ראיותיהם על ההדס. וראיותיהם שהעונש הוא חוב ממון שמתחייב מי שאיבד

לחבירו אבר מן האיברים. וכן ראיותיהם על בת כהן הנזכרת שם, שהיא אשת איש. וכל הדומה לזה, אינו אלא על דרך היסוד הזה.

זהו החידוש שכתב הרמב"ם, והוא ממש מאיר עיניים. מי שלומד את הסוגיא, הוא איננו חושב כך. אבל למעשה, זהו דבר מוסכם. גם הרמב"ן כתב זאת בפירושו על התורה, וכן הריטב"א בחידושו שם. וכן החתם סופר העלה את דברי הרמב"ם. הדרך הזאת היא מקובלת.

וזהו עניין אמרם, כללותיה ופרטותיה, כלומר העניינים שתראה אותנו דורשים אותם בכלל ופרט, וכן בשאר שלש עשרה מדות, הם מקובלים ממש מסניני.

זה נקרא 'כללותיה ופרטותיה'. דהיינו, יש כלל, ויש פרט. זהו אחד מ"ג מדות. זה מקובל למשה מסניני.

ברם, וכי ישנו מקום, שכתוב כי 'פרי עץ הדר', זה הלכה למשה מסניני? לא. לכאורה, למה זה לא הלמ"מ? הרי משה רבינו, מסר את הפירוש הזה לגדולי ישראל, ליהושע, ויהושע לזקנים וכו' עד אנשי כנסת הגדולה.

אלא שאעפ"י שהם מקובלים ממש, לא נאמר בהן הלכה למשה מסניני. שהרי אין אנו אומרים פרי עץ הדר הוא אתרוג, הלכה למשה מסניני. או חובל בחבירו משלם ממון, הלכה למשה מסניני. הואיל וכבר הוקדם לנו יסוד, שהפירושים כולם ממש, ויש להם כמו שאמרנו רמזים במקרא, או שנדרשים באופן מאופני הלימוד, כמו שאמרנו.

כיון שיש לזה מקור בפסוק 'פרי עץ הדר', הדר באילנו וכו'. משא"כ סגנון הלכה למשה מסניני, זהו כלפי דבר שאין לו פסוק, שאי אפשר למצוא אותו בפסוקים. משא"כ מה שאפשר לדרוש אותו מן הפסוקים, אפי' שהדרשה איננה מוכרחת, מכיון שיש לזה איזה יסוד, לא אומרים על זה הלכה למשה מסניני.

וכל הלכה שאין לה רמז במקרא, ואין לה אסמכתא, ואי אפשר לדרשה באיזו מדה, על אותה בלבד אומרים הלכה למשה מסניני.

יוצא, כי כל דבר שאמרנו לעיל, כגון גוד ולבוד ודופן עקומה הלמ"מ, פירושו שאין לכך שום

שערי יצחק – השיעור השבועי

לרמב"ם ישנו פירוש, בעניין 'אסמכתא בעלמא', כי הכוונה היא, שבעצם אין זה קשור כלל אל הפסוק. רק כדי לזכור זאת, עשו סימן. כך שיטת הרמב"ם, כפי שהוא כותב כאן בזה"ל, 'אלא שהסמיכום לאותו פסוק כעין סימן כדי שידעו אותו ויזכרום, אך אין זה מעניין הכתוב. וזהו עניין קרא אסמכתא בעלמא, בכל מקום שאמרוהו'.

בדרך אגב, הרמב"ם מוסיף ואומר כי זהו הפשט, גם בכל יתר המקומות שכתוב 'קרא אסמכתא בעלמא', פירושו שזהו סימן לזכרון.

ידוע שהריטב"א בר"ה דף טז. אינו מסכים לכך. וכבר הבאנוהו בשיעור כי תבוא התשפ"ב בשל"ג. הוא אומר, כי גם דבר שהוא רק מדרבנן, אין פירושו שזהו רק בשביל הזכרון, אלא שהקב"ה התכוון לזה, רק שהוא לא רצה לחייב זאת. הוא רמז לחכמים שיחייבו את זה, אבל שהדבר יהיה גדר אחר של דרבנן. הריטב"א כותב שם ביטוי חמור, לגבי מי שמפרש אחרת. ברם, מה בידינו לעשות שהרמב"ם ככה אומר. ולא רק הוא, אלא כבר ר"י הלוי בספר הכוזרי. יתירה מכך, מהרי"ל – רבי יעקב הלוי – הרחיק לכת עוד יותר. הוא אומר, שהחכמים הסמיכו זאת אל הפסוק, בכדי שהאנשים יחשבו שהדבר מדאורייתא, ועל ידי כך לא יזלזלו בזה.

עכ"פ ישנן חילוקי דעות בעניין. וא"כ יוצא שהרמב"ם הוא 'ממוצע'... מהרי"ל ג"כ אומר כך, והרעיון שלו לכשעצמו הוא מפליא. קשה לקבל את הרעיון בכלל. אבל מהרי"ל הוא גברא רבא, וכך הוא אומר. ואכן צריכים להסביר זאת.

כדאי להביא את דברי מהר"ל מפראג בבאר הגולה [באר הראשון דף ל"ג] וז"ל, המצוות שהם בעצמם דברי סופרים, והביאו ראיה ודרש מן התורה. ואמרו על זה כי המצוה מדבריהם, רק קרא אסמכתא בעלמא. ורבים טועים שסבורים לומר כי אין לאותה מצוה כלל שום עניין אל התורה באמת, רק שהם עשו למצוה דבר דרש מן התורה כאילו היה זה מליצה בלבד. והאומרים כך טעו, לא הבינו דבריהם, כי חס ושלום שיהיה דבר אחד מדבריהם נאמר להרחבת הלשון ויפוי המליצה וכו' יעו"ש.

והמפרש שם בהערה 40, הוסיף להביא את לשונו בגו"א שמות פי"ט אות כ' [ד"ה ואל], ואל

פסוק שאפשר להוציא זאת ממנו, להראות כי במלים הללו אפשר להבין כך.

למעשה, הגמרא במסכת ברכות [דף מ"א ע"ב] ובמסכת עירובין [דף ד' ע"א] אומרת, כי את שיעורין חציצין ומחיצין, למדנו מן הפסוק [דברים ח', ח'] ארץ חטה ושעורה וגו', כל שיעוריה בזיתין. והרמב"ם מביא מכך ראיה.

וזה לשונו, ולכן כשאמרנו [עירובין דף ד.]. שיעורין הלכה למשה מסיני, הקשינו על זה ואמרנו איך תאמר עליהם שהם הלכה למשה מסיני, הלוא תראה שהשיעורין רמוזים בפסוק באמרו [דברים ח', ח'] ארץ חטה ושעורה וגו'. והיתה התשובה בזה, שהם הלכה למשה מסיני, ואין להם מקור לדרשם ממנו באיזו מדה, ואין רמז עליהם בכל התורה.

האמת היא, כי בגמרא בברכות שלפנינו, יש טעות. כתוב שם, אלא דרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא. אבל הגירסא הנכונה היא כפי שכתוב במסכת עירובין, וגם מה שמביאים בהוצאת 'עוז והדר' בהערה בצד, אלא הלכתא, וקרא אסמכתא בעלמא. כך היא גירסת הרמב"ם.

מי שיעיין בהערות למטה [בפיהמ"ש שבהוצאת מכון המאור], יראה כי ישנם שקצת הסתבכו בזה. מהר"ץ חיות לא ידע את הגירסא הזאת, לכן הוא אמר מעצמו, כי הוא מבין שלרמב"ם היתה גירסא אחרת בגמרא, 'אלא מדאורייתא, וקרא אסמכתא בעלמא יעו"ש. אבל לא צריכים להגיע לכך, אין צורך להמציא גירסאות, יש בכת"י את הגירסא הנכונה, וזה מה שהיה בפני הרמב"ם. 'הלכתא' – דהיינו זה הלכה למשה מסיני – וקרא אסמכתא בעלמא'.

אלא שהסמיכום לאותו פסוק כעין סימן, כדי שידעו אותו ויזכרום, אך אין זה מעניין הכתוב. וזהו עניין קרא אסמכתא בעלמא, בכל מקום שאמרוהו.

כל הדרשות שישנן, כגון הדר באילנו, זה קרוב לעניין של פסוק. אבל ארץ חטה ושעורה, שזה בכדי אכילת פרס למי שנכנס לבית המנוגע, או כמוציא רמון, זהו רמז רחוק, להגיד כי זה מכוון לגבי השיעורים. לכן אמרו, שזה אסמכתא בעלמא.

אסמכתא. דהיינו, יש אסמכתא כמו האסמכתא של ארץ חטה ושעורה, שהיא אסמכתא רחוקה. ויש אסמכתא שמתקבלת יותר, כי היא קרובה לעניין הפסוק. אבל לא נראה שהרמב"ם מתכוון לכך, כי הרי הוא מביא מכך ראייה לדבריו.

אילו הדבר היה כך, אזי הרמב"ם היה צריך לשאול קושיא, ולהגיד תירוץ שתלוי איזו אסמכתא. אבל מכך הוא מביא ראייה, הוא אומר כי אין לה אסמכתא, ולכן כך וכך. אולם אתה לא מביא ראייה, אלא זאת סתירה, וישנו תירוץ שזה ככה. הרמב"ם לא בא ועושה חילוק, שישנם שני סוגי אסמכתא.

עיקר הדבר אכן יכול להיות בהחלט, ואולי אפילו למסקנא. גם לפי מה שברצוני לומר, הדבר יהיה קרוב לכך. הדבר אמת מצד עצמו.

אולם הלשון של'רמב"ם, אינו מובן. הוא אומר, אם אין אסמכתא, ואח"כ מביא ראייה של אסמכתא. הדברים ממש תמוהים למי שמעיין.

פלא עצום. ישנם כאן 'הערות וביאורים' של מכון המאור, והם מביאים עושר גדול של מקורות וציונים חשובים מאד, הם עשו מלאכה גדולה, וברוכים יהיו. אולם אינני יודע, כיצד הם הבינו זאת? איך הם עברו על כך בשתיקה? וזה שתירגם, וכי הוא לא ראה שהרמב"ם סותר את עצמו?

התשובה היא, שזאת טעות בתרגום. המתרגמים של דורנו. נעשו בדורנו, שלוש מהדורות של תרגומים חדשים, שהשתדלו לשפר ולשכלל, להגיה עפ"י כתבי היד, לדייק את הלשון. אשרי חלקם. אבל בפיסקא הזאת יש להם טעות. וישנם עוד דברים, שאינם מדוייקים.

כי בדקתי את המקור בלשון ערבי, ואורו עיני. הרי יש תרגום שנדפס בהוצאת מוסד, ויש תרגום של מכון המאור, ויש תרגום נוסף בהוצאת שילת. שלושה תרגומים. כולם תירגמו פה, ואין לה 'אסמכתא', או ואין לה 'סמך', ואי אפשר לדרשו. אך כאשר בדקתי את המקור של'רמב"ם בערבית, ראיתי כי כאשר הוא מדבר במקומות אחרים לגבי אסמכתא, נקט מלה אחרת, ופה הוא כתב מלה אחרת.

הערת הרה"ג משה שליט"א: יש את התרגום הישן.

תטעה לומר כי בכל מקום שאמרו ז"ל אסמכתא, הוא שמשה רבינו כאשר כתב התורה לא כתב אותו בשביל אותה אסמכתא, רק הם ז"ל אסמכוה אותה מדעתם. אומר אני, האומר כן טועה בדברי חכמים, שאם כן יהיה דברי חכמים רק עמל ויגיעה ואין בו ממש. שלפעמים מוציאים דבר מן המקרא על ידי לימוד דרשות, ולא יהיה זה רק ליפות הדברים או לגנוב דעת הבריות, כאילו הוא דרשה מן התורה. ולא נאה זהו לחכם, שהרי אין להם שום חלק ונחלה בתורה, אלא הם ז"ל אסמכוה אותם מדעתם אקרא". והריטב"א בר"ה דף טז. כתב, "לא כדברי המפרשים האסמכתות שהוא כדרך סימן שנתנו חכמים, ולא שכוונת התורה לכך, חס ושלום, ישתקע הדבר ולא יאמר, שזו מינות היא". וכן מוכח מהריטב"א מכות דף יג. ד"ה גרושה וחלוצה, ששיטתו היא שאסמכתא היא מעין דאורייתא, וחזקה יותר מסתם דרבנן עכ"ל.

בכל אופן, הרמב"ם עשה לנו כאן סדר. כל התורה שבע"פ, כל הפירושים, ניתנו למשה רבינו מהר סיני, אבל לא אומרים עליהם שהם הלמ"מ, למרות שהדבר אכן כך, כי כאשר אומרים הלמ"מ פירושו שזאת אך ורק 'הלכה', אין מקור אחר. זאת מסורת בע"פ, עד משה רבינו.

כעת צריכים להבין את סוף לשון הרמב"ם, כי הדברים ממש מרפסין אַגְרִי.

הוא כותב, זיכל הלכה שאין לה רמז במקרא, ואין לה אסמכתא, ואי אפשר לדרשה באיזו מדה, על אותה בלבד אומרים הלכה למשה מסיני'.

הרמב"ם עושה חילוק. כשאין אסמכתא, ואין רמז, ואי אפשר לדרוש, אומרים על זה הלכה למשה מסיני. מובן שאם יהיה לה אסמכתא, אזי זה לא נקרא הלכה למשה מסיני. ובסוף הוא אומר, כי כיון שזה רק סימן אסמכתא, לזכרון, לכן אמרו על זה 'הלכה למשה מסיני'. הוא סותר את עצמו, מיניה וביה.

הערה מהקהל: אולי הדבר תלוי בעניין האסמכתא.

תגובת מרן שליט"א: או, אולי נגיד שיש באסמכתא שני חלקים. יש אסמכתא, ויש

שערי יצחק – השיעור השבועי

המשנה בפרק רביעי [משנה ט'] החשוך להיות מוכר תרומה לשם חולין, אין לוקחין ממנו אפילו מים ומלח, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר, כל מי שיש בו זיקת תרומה ומעשרות, אין לוקחין ממנו. כתב ע"ז הרמב"ם בפירושו שם, 'זיקה', עלקה.

בדיוק אותה המלה שכתב כאן [ובעוד מקומות]. זאת המלה שהיתה צריכה להיות, זיקה.

דהיינו, את המלה עלקה, לא מתאים לפי העניין לתרגם אותה 'תליה'. המושג ההלכתי הוא יותר 'זיקה'. המובן כי ישנו קשר, שייכות. זהו המושג.

אפשר אולי לטעות וממילא להקשות בדברי הרמב"ם לפני כן, כי שם הוא ג"כ השתמש במלה אסמכתא, וכתב בזה"ל, 'אעפ"י שהם מקובלים, ואין מחלוקת בהם, ממסורת הכתובים המושכלים ניתן לדרוש את הפירושים בדרכי המדות והאסמכתות וההוראות והרמזים המונחים במקרא'. אקרא בפניכם את הלשון שלו בערבית, הוא שהוא כתב זאת. מן חכמה אלכלאם אלמנזל אנה תסתכירג מנה הדיה אלתפאסיר – שיצאו ממנו אלו הפירושים – בוגה מן אלקיאסאת ואלאסנאדאת' ואלתלויחאת ואלאשאראת אלואקעה פי אלנין.

'אלאסנאדאת' בלשון רבים, היינו אסמכתות.

זאת איננה סתירה למה שאנחנו אומרים, כי כאן בהתחלה הוא מדבר באופן כללי, שישנם פירושים שהן אסמכתות, וישנם כך וכך. הוא לא נכנס כאן לחלק, מתי זאת הלכה למשה מסיני, ומתי לא מגדרים זאת הלכה למשה מסיני.

אך ישנו כאן עוד דיוק. וגם פה, שני המתרגמים בדורנו. פרט לשילת, שהוא דייק בזה יותר מהאחרים. וכבר המתרגם הראשון – ר"י חריזי – תרגם יפה, שזה 'מחכמת הכתוב'. הם תירגמו במלים שונות, מושגים אחרים, כגון במכון המאור מתורגם בזה הלשון, 'מסורת הכתובים המושכלים'. הם לא תרגמו את המלים, בצורה ישרה. היה צריך לתרגם, 'מן חכמה אלכלאם' – זאת 'חכמה'.

ובהוצאת מוסד, הוא בכלל עזב את המלה הזאת, וכתב מלה אחרת. הוא הוריד פה את ה'חכמה'. כתוב שם, 'דרכי הדין והאסמכתות'.

תגובת מרן שליט"א: בתרגום הישן, שעשה ר"י חריזי, דוקא הוא דייק בדבר הזה. מפליא. הוא כתב שם מלה אחרת, שזה לא 'נקשר'.

במקום אסמכתא, הוא כתב נקשר. ואח"כ הוא כתב, אסמכתא. א"כ זה 'חלק'.

אגיד לכם את מ"ש הרמב"ם במקור, לגבי המלים הללו, וכל הלכה שאין לה רמז במקרא, ואין לה אסמכתא, ואי אפשר לדרשה'. ב"ה זכינו בדור שלנו, שאפשר לראות את המקור בערבית, כי הדבר בהישג יד. כתוב במקור כך, פכל קצה ליס להא אשארה פי אלנין, ולא להא עלקה, ולא ימכן אן תסתכירג בקיאס, פפי תלך פקט יקולון הלכה למשה מסיני.

'פכל קצה ליס להא אשארה פי אלנין' – דהיינו רמז בפסוק. 'ולא להא עלקה'. פירוש המלה 'עלקה', הוא תלייה. כפי שאומרים למשל 'אל"ף למ"ד מעלק', כשכותבים אל"ף למ"ד יחד דהיינו א. דהיינו הלמ"ד תלוי. א"כ ר"י חריזי תירגם יפה, דבר שהוא לא נקשר. הוא לא רצה לכתוב את המלה תלייה ממש, שלא כ"כ מתאימה, אז הוא תירגם 'נקשר'. עלקה.

זלא ימכן אן תסתכירג בקיאס' – זה לא יכול להיות שהיא תצא בהיקש. הם תירגמו, 'באיזה מדה'. בסדר.

ואחר כך, הוא מתרגם את המלה אסמכתא, 'אסנדת', שפירושו נסמך. כך כתוב שם, ואנמא אסנדת לדילך אלפסוק'. אסמכתא זה 'אסנאד', משא"כ זה 'עלקה'.

א"כ יוצא יפה מאד. הרמב"ם הלך מן הקל אל הכבד. א' הלכה שאין לה רמז, ב' ואין לה תלייה – במה להיתלות, ג' ואי אפשר לדרשו – שזה הכי חזק. הוא התחיל עם רמז, המשיך או דבר שקשור – תלוי, וסיים או י"ג מדות שזה עוד יותר חזק.

אם אין את זה, זאת נקראת הלכה למשה מסיני. משא"כ דבר שהוא פחות מזה.

יש הבדל בין דבר שהוא נקשר, לבין דבר שהוא ממש אסמכתא. א"כ זה לא שני סוגי אסמכתא, אלא שני דברים.

ויותר מזה – הפלא ופלא – מצאתי בס"ד במקום אחר, איזו מלה היו צריכים לתרגם. הכי מדויק. והיא, זקה. הרמב"ם במסכת בכורות, לגבי

אלא העמקות שבזה היא, ששלמה המלך אומר, הכל הוא חיצוני. זאת איננה הסיבה האמיתית. וכידוע ממהרי"ל ומהבית הלוי, ועוד, בעניין של מצה, וכיוצא בה, התורה גילתה טעמים, רק כדי שהמון העם יבינו את הקשר, שיהיה להם איזו הבנה וטעם בזה. אבל הסיבה האמיתית, השרשית והעיקרית, היא לא זאת.

והראיה היא, שאברהם אבינו אכל מצה, ויצחק אבינו עשה קרבן פסח. אם כל העניין של מצה, הוא רק בגלל זיאו את הבעק, למה אברהם אבינו אכל מצות? ולמה הוא ישב בסוכה? הרי עדיין לא היתה יציאת מצרים, ולא כלום. הדבר סימן, שישנו איזה דבר שרשי. כגון, שהחמץ רומז ליצה"ר, והמצה רומזת ליצר הטוב. עולם הזה, ועולם הבא. כפי שכתוב בזה"ק.

זהו מה ששלמה המלך רצה לדעת, כי הוא הבין שזה לא מספיק מה שנכתב בתורה בהדיא.

היפה תואר על ויקרא רבה שם, שואל את השאלה הזאת, וז"ל, תימה מה הוא שנפלא בעיניו, אם מציאות המצוה מבואר, ואם טעמים ג"כ ידוע. שהכתוב פי' על פסח, ואמרתם זבח פסח הוא לי"י. והמצה מפורשת ג"כ, ויאפו את הבעק אשר הוציאו ממצרים וגו', נראה שזה טעם המצה, כדתניא מצה זו שאנו אוכלין על שום מה, ע"ש שלא הספיק בעקם של אבותינו להחמיץ וכו'. ובמרור נמי תניא, על שום שמררו את חיי אבותינו, שנאמר וימררו את חיייהם וגו'.

ויש לומר, שלהיות המצוות מיוסדים על טעמים עמוקים נעלמים מדעות בני אדם זולת הנגלה מהם, לכן רמז לג' אלו שיש בהם טעמים מפוי, לומר שעכ"ז יש להם טעמים עמוקים נפלאו ממנו. וכ"ש שאר המצוות, שלא נשיג בהם טעם עכ"ל.

אפשר להסביר עוד, כי הפליאה היא כדלקמן. פסח ומצה ומרורים, אכן מוסברים בתורה. אולם ארבעת המינים, בכלל לא מוסברים בתורה. התורה לא מגלה כלום. לכאורה, מה ההבדל בין פסח מצה ומרור, לבין ארבעת המינים? למה את ה'שלשה' התורה מסבירה, ואת ה'ארבעה' התורה איננה מסבירה?

מה הפסדנו מן התרגום הזה? את עניין יוהמה חכמים מחוכמים' שאמר שלמה המלך ע"ה, כמו שפתחנו. מה הפירוש בכפילות, חכמים מחוכמים? חכמים שגילו את החכמה שלכתוב. דהיינו, לראות כי אפילו שלא כתוב במפורש בתורה, אבל מ"מ התורה רמזה את זה. זאת החכמה שלתורה, כי היא חכמה נסתרת. זה הפירוש 'חכמים מחוכמים', זאת לא חכמתם העצמית, אלא מן הפסוק שהוא מחוכם. הוא לא כתב במפורש, והוציא את זה בצורה שאפשר עכ"פ להבין כך.

שאלה מהקהל: חָפֶס בלשון ערבי זה משפט? תשובת מרן שליט"א: כן.

שאלה מהקהל: ומה זה חָפֶמָה?

תשובת מרן שליט"א: חכמה' זה דבר. אבל הרמב"ם בעצמו משתמש בזה כך, בספר המצוות. אינני אומר שזהו הפירוש שלמלה, אלא שזה דומה. לכן היה עדיף להשאיר סגנון חכמה, כמו בלשה"ק. קיצרתי בהסבר, כיון שכבר הרחבתי בס"ד בנפלאות מתורתך פרשת אמר ע"פ ולקחתם לכם.

בספר המצוות [בתחילת השורש השני], הרמב"ם בעצמו השתמש לענייננו במלים הללו. וז"ל שם, כבר ביארנו בפתיחת חיבורנו בפירוש המשנה [בריש ההקדמה] שרוב דיני התורה, יוצאו בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן, ושהדין היוצא במדה מאותן המדות, הנה פעמים תפול בו המחלוקת. ושיש שם דינין, הם פירושים מקובלים ממש, אין מחלוקת בהם, אבל מביאים ראיה עליהם באחת משלש עשרה מדות. כי 'מחכמת הכתוב', שהוא אפשר שיימצא בו רמז מורה על הפירוש ההוא המקובל, או היקש יורה עליו.

*

לגבי 'שלשה אלה נפלאו ממני, וארבעה לא ידעתי', צריך ביאור מה נפלא ממנו? הוא לא ידע מהי הסיבה? הרי הדבר כתוב במפורש בתורה, וכפי שאנו אומרים גם כן באגד"פ, פסח זה שאנחנו אוכלים, על שם שפסח. מצה, זיאו את הבעק, שלא יהיה חמץ. מרורים על שם שמררו, וימררו את חיייהם.

שערי יצחק – השיעור השבועי

למשה מסיני'. ודור אחר, מצא דברים נוספים, וממילא זה כבר 'ירד'. נמצאנו למדים כי מה שרבינא ורב אשי אמרו בש"ס 'הלכה למשה סיני', פירושו שעד היום לא מצאנו מקור לדרוש את זה. לא ברמז, ולא בזיקה, ולא בייג מדות. מהשתא צ"ע, אם אחרי רבינא ורב אשי, מישהו ימצא איזה רמז לגבי ההלכה הזאת, וכי זה כבר לא ייחשב הלכה למשה מסיני? בש"ס הדבר מוגדר הלמ"מ, אמרנו שזה משתלשל, יכול להיות שבדורות מסויימים היו עוד דברים שחשבו כי הם הלמ"מ, ולבסוף אמרו מצאנו, אפשר לדרוש את זה. א"כ אולי אחרי רבינא ורב אשי, ימצאו איזה מקור גם לדבר הזה.

ומה הדבר משנה? מה איכפת לנו?

התשובה היא, דאיכא נפקא מינה לדינא. מה שהוא מדאורייתא, ומה שהוא הלמ"מ, זה לא אותו הדין. יש כמה וכמה נפקותות ביניהם. למשל, ספיקא דאורייתא לחומרא, אבל ספיקא דהלמ"מ לקולא. מובן כי זהו אינו רק עניין לעשות לנו סדר בראש, מה נקרא הלמ"מ, ומה נקרא תושבע"פ. כי כאשר ישנו ספק, אם זאת הלמ"מ, אזלינן לקולא. כך דעת הרמב"ם. אמנם לא במפורש, אבל הרמב"ן בהשגות שורש המצוות, הוא מביא כי כך זה לפי הרמב"ם, אלא שהוא – הרמב"ן – לא מסכים לזה. הטור בודאי סובר ככה, ביו"ד בהלכות ערלה סימן רצ"ד, ומרן הבית יוסף אומר כי כך רואים מהטור, שלגבי הלמ"מ אזלינן לקולא. הרי רק בחוץ לארץ, ערלה נוהגת בכל מקום, אף שבתורה כתוב [ויקרא י"ט, כ"ג] וְכִי תֵבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ, וְנִטְעַתֶם כָּל עֵץ מֵאֵכֶל, וְעֵרְלַתֶם עֵרְלָתוֹ אֶת פְּרִי, אֲבָל הַלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינִי שֶׁזֶה גַם בְּחוּץ לָאָרֶץ. ישנם פלפולים על זה, כיצד להסביר, לא ניכנס לכך כעת. הריב"ש [בסימן קס"ג] ג"כ מבין כך ברמב"ם, שספיקא דהללמ"ס לקולא. גם הלחם משנה בהלכות שחיטה [פרק ח' הלכה כ"ג], הוא ג"כ מבין כך ברמב"ם. וישנן עוד נפקותות, זה לא הדבר היחיד. ישנם עוד כמה וכמה דברים.

חושבני א"כ, שצריכים לומר כאן תירוץ.

שאלה מהקהל: אולי אחרי רבינא ורב אשי, כבר אי אפשר. אין כוח להגיד שזה אסמכתא.

אלו הדברים, ששלמה המלך התעמק בהם, ומסתמא בסוף הוא מצא, והבין מה רמוז בזה. רק שהוא עורך לנו את השאלה.

שאלה מהקהל: 'חכמים' מחוכמים, על מי זה חוזר?

תשובת מרן שליט"א: על חז"ל. תורה שבע"פ. חכמי ישראל.

המשך השאלה מהקהל: מה שכתוב בגמ' סוכה, הָדָר בְּאֵילָנוֹ וְכוּ' וְכְדוּמָה, שהם פירשו הרעיון?

תשובת מרן שליט"א: נכון. רק שלשלמה המלך, עדיין לא היה לו את הגמרא. הרי הכל נמסר בע"פ. מה שכתוב בגמרא, יכול להיות שגם הם ידעו, רק שאצלינו זה כבר נכתב.

*

ברם, עדיין ישנה לנו כאן עוד שאלה חדשה.

כל הדרשות שלתורה שבע"פ, שחכמים דורשים בפסוקים, הרי יש לפעמים מחלוקת איך לדרוש. חכם אחד אומר שאפשר לדרוש מן הפסוק הזה, וחכם אחר דורש מן הפסוק הזה. לפי דברי הרמב"ם, יכול להיות שבדור מסויים אמרו על משהו כי הוא הלמ"מ, כי לא מצאו את הפסוק מהיכן לדרוש זאת, ובדור אחר כן מצאו. הרי בעניין הדרשות, כל חכם דרש לפי שורש נשמתו.

הדבר כתוב במפורש בכמה ספרים, כמו שנביא בלני"ד בשיעור נוסף, שהדרשות במשך הדורות, כל חכם לפי שורש נשמתו התגלה לו, והוא דרש מהיכן ההלכה הזאת, איפה מצאו אותה. זה מצא זאת פה, וזה מצא זאת שם. כעין זה הבאנו בשיעור הקודם, לגבי הלל, שהוא דרש איזה פסוק, אבל לא היתה לו הוכחה שכך היא ההלכה, עד שעלה לארץ ישראל. זהו אחד משלושת הדברים שבגללם עלה הלל, כפי שכתוב בירושלמי פסחים פ"ו.

דהיינו, דרשה זה דבר שניתן לחכמים לדרוש, להגיד מהיכן ההלכה שנמסרה לנו בתושבע"פ ממה רבינו, איפה זה כתוב.

א"כ יוצא – נראה לי כי חובה ככה להגיד, לפי מה שהרמב"ם אומר, ודבריו בזה נראה שהם מוסכמים מכל גדולי ישראל – כי יכול להיות, שבדורות הראשונים אמרו, זה מצאנו היכן הוא רמוז, ולגבי הדברים שלא מצאנו, זה 'הלכה

עד רבינא ורב אשי, דקדקו גדולי ישראל בכל התורה כולה, ומצאו שלא יכול להיות עוד דברים שאפשר לדרוש אותם ב"ג מדות, או למצוא איזה דברים שיש להם זיקה, או ברמו. רק גימטריאות וכדומה אתה יכול למצוא, דברים כאלה, אבל כולם יהיו בגדר אסמכתא בעלמא. יותר מזה, לא תמצא.

דהיינו, כל הדורות שלתנאים והאמוראים דקדקו בכל אות ואות בתורה, אולי מפה נלמד, אולי מפה נלמד, ולא מצא.

הדבר בבחינת הא דתנן בסוף סוטה, משמת בן זומא, בטלו הדרשנים... אמנם עיי' פירש"י התם.

ביאור דברי הרמב"ן כי כל הדברים שנאמרו בתושבע"פ למשה רבינו ע"ה רמוזים בתורה שבכתב, והבנת הראיה שהביא מהגמ' במנחות. ובעניין הסגולה לכוון בשם מה"ש, למי שרוצה לחדש חידוש בתורה.

יסוד נוסף חשוב, שכותב הרמב"ן בהקדמת פירושו לתורה.

וזה לשון הרמב"ן, אמת וברור הוא, שכל התורה מתחילת ספר בראשית, עד לעיני כל ישראל, נאמרה מפיו של הקב"ה לאזניו של משה, כענין שנאמר להלן [ירמיהו ל"ו, י"ח] "מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה, ואני כותב על הספר בדיו". הקב"ה אומר, ומשה רבינו כותב.

הודיענו תחילה ענין בריאת השמים והארץ וכל צבאם, כלומר בריאת כל נברא העליונים והתחתונים, וגם כן כל הנאמר בנבואה ממעשה מרכבה ומעשה בראשית, והמקובל בהם לחכמים, עם תולדת ארבע הכוחות שבתחתונים. כח המחצבים, וכח צמחי האדמה, ונפש התנועה, ונפש המדבר – בכולם נאמר למשה רבינו, בריאתם ומהותם וכחותם ומעשיהם, ואפיסת הנפסדים מהם.

והכל נכתב בתורה, בפירוש או ברמו. וכבר אמרו רבותינו [ראש השנה דף כ"א ע"ב] "חמשים שערי בינה נבראו בעולם, וכולם נמסרו למשה, חוץ מאחד, שנאמר [תהלים ח', ו'] "ותחסרהו מעט מאלהים".

ומה הם 'חמשים שערי בינה'?

תגובת מרן שליט"א: הנני אומר בסגנון אחר. אולי אתה אומר טוב. אבל לי קשה להגיד, שאין כוח, כי מצאתי. מצאו רמזים. אמנם מסתברא שאין בנו כח לדרוש באחת מ"ג מדות שהתורה נדרשת, אין אנו בקיאים בעומק הדרשות ופרטיהן, אך זיקה או רמז למה לא?

בס"ד נסביר זאת. ישנם רמזים שהם נסתרים. למשל ארץ חטה ושעורה, מובן כי זה לא הפירוש בפסוק. וכן של ניסוך המים, כמו שאחז"ל ערבה וניסוך המים הלמ"מ. מהיכן לומדים ניסוך המים? איפה הדבר כתוב? 'מים'. ונסכיהם, ונסכיה, כמשפטם.

זה כמו גימטריא. מצאתי דרשה לקשר של תפילין. וכי אתה יכול להכחיש את זה. למה אין לי כוח? אגיד לך פירוש שהמצאתי ממש הפלא ופלא, אפילו יותר טוב מ'מים'. וכי תגיד לי, לא. שאין לי כוח להגיד את זה. הדבר 'צועק' לבד. ו'וע"ע לקמן בשלהי השיעור, לגבי הרמז במלה 'תרשיעו'.

הערה מהקהל: אבל הרמב"ם כותב בסוף ההקדמה למשנה תורה, כי אם אחד יגיד הפוך מהגמרא, לא מקבלים את דבריו.

תשובת מרן שליט"א: נכון. בודאי שהדין כך. וזה לשון הרמב"ם שם, כל הדברים שבתלמוד הבבלי, חייבין כל בית ישראל ללכת בהם. וכופין כל עיר ועיר וכל מדינה ומדינה, לנהוג בכל המנהגות שנהגו חכמים שבתלמוד, ולגזור גזירותם וללכת בתקנותם ע"כ. ודיברנו על כך בס"ד בשיעור מטות התשפ"ד בשל"ה, ועוד.

בודאי כמו שהאמוראים לא יכולים לחלוק על תנאים, כך אנחנו לא יכולים לחלוק. וכתוב בכסף משנה ריש פרק ב' מהלכות ממרים, שמיום חתימת המשנה, קיימו וקבלו שדורות האחרונים לא יחלקו על הראשונים. וכן עשו גם בחתימת הגמ', שמיום שנחתמה, לא ניתן רשות לשום אדם לחלוק עליה יעו"ש.

ברם, בנ"ד אני לא חולק. אני רק מביא לך רמז מן הפסוק. אתה יכול להכחיש אותי? וכי חסר בבעל הטורים, ובשאר ספרים, רמזים? ואפילו דרשות, פירושים הפלא ופלא. חידושים נפלאים. חושבני כי התשובה היא כדלקמן. כך נראה לי בס"ד.

שערי יצחק – השיעור השבועי

שעטנ"ז ג"ץ, מה שהיום עושים, אלא כפי שהיו הקדמונים עושים, שגם בשאר האותיות, ומספר התגין היה משתנה מפעם לפעם. שעטנ"ז ג"ץ, זה רק במזוזה. כגון השי"ן של שמע, העי"ן, והטי"ת של טוטפות. זהו המכוון במה שכתוב בגמרא [מנחות דף לג:], אמר רבא, במזוזה. אבל בתורה, המספרים שונים. כגון פה שתיים, פה שלוש, פה ארבע, פה שש. לפי הרמב"ם עד שבע, ולפי המאירי בקרית ספר יש אפי' עד תשע. דהיינו, יכול להיות שי"ן, ועל כל ראש ממנה שלושה תגין. רק במלים מסוימות, לא בכולן.

היום עושים שעטנ"ז ג"ץ בהכל. לכן קדמונינו נע"ג, מי שיראה בס"ת הישנים, ימצא שאין תגין כלל. מהרי"ן בשו"ת פעו"צ מזכיר זאת, הוא כותב כי התגין אינם מעכבים, כי רואים בס"ת הקדמונים שאין.

ולא רק אצלנו, אלא כך היה בעוד כמה ארצות. הרמב"ם בתשובה אומר, שישנן כמה ארצות שהפסיקו לכתוב את התגין, בגלל שהיה בלבול במסורת. מפני שאין בזה מספר קבוע, נהיו חילוקי דעות, לכן אמרו, בשביל מה נעשה? אולי אנחנו לא מדייקים. והורידו את זה.

לפופות ועקומות עוד החזיקו אבותינו, ובעדות אחרות אפי' לפופות ועקומות כבר אין להם. שוב הפעם, מפני שהיה להם בלבול, כגון האם זה 'פרעה' הזה, או 'פרעה' השני, אמרו עדיף שלא נעשה. אבל אנחנו לא חוששים לכך, כי בסך הכל הדבר אינו מעכב. גם אם עשה לפוף, היכן שלא צריך, הכי הרבה טעינו, אבל הדבר אינו מעכב, כי כל תינוק יקרא את זה פ"א, לא נשתנתה צורתה.

בכל אופן, זה 'קוצי האותיות וכתריהן'. רבי יהודה ברצלוני בעל ספר העתים אומר, איפה נזכרו האותיות המשונות בגמרא? וכי אין מקור בגמ' לכך? והוא אומר, כי זה מה שכתוב, כי על כל קוץ וקוץ היה [הקב"ה] קושר כתרים לאותיות. הבאתי זאת בס"ד בספר האותיות המשונות בתורה. זהו המקור.

למען יבין המעיין היטב, נביא קצת ממה שכתבתי שם בס' האותיות המשונות שבתורה פ"א אות א' דף ע"ז.

יאמרו, כי בבריאת העולם חמשים שערים של בינה, כאלו נאמר שיהיה בבריאת המחצב שער בינה אחד בכחו ותולדותיו, ובבריאת צמח האדמה שער בינה אחד, ובבריאת האילנות שער אחד, ובבריאת החיות שער אחד, ובבריאת העופות שער אחד, וכן בבריאת השרצים ובבריאת הדגים וכו'.

נראה כי הרמב"ן אינו אומר זאת מתוך ידיעה, אלא שזה 'כאילו'. לשבר את האוזן. אתן לך דוגמא, מה יכול להיות 'חמשים שערי בינה'.

כי בכל אחד מהם, שער חכמה אחד שלא כחכמתו של חברו.

ומספרם מקובל להם על הקבלה שהם חמשים, חוץ מאחד.

ומהו האחד הזה? גם פה רואים שהרמב"ן מסופק, וכותב בזה"ל, ואפשר שיהיה השער הזה, בידיעת הבורא יתברך, שלא נמסר לנברא.

ואל תסתכל באמרם 'נבראו בעולם', כי על הרוב ידבר, והשער האחד לא נברא. והמספר הזה רמוז בתורה בספירת העומר ובספירת היובל – המקור בתורה לחמשים שערי בינה, הוא בספירת העומר. שהם חמשים יום פחות אחד. וכן בספירת היובל, חמשים שנה. המספר חמשים, קשור לזה – כאשר אגיד בו סוד בהגיעו שם ברצון הקב"ה.

וכל הנמסר למשה רבנו בשערי הבינה, הכל נכתב בתורה בפירוש או ברמיזה בתיבות, או בגימטריאות, או בצורת האותיות הכתובות כה'לפתן, או המשתנות בצורתן, כגון הלפופות והעקומות וזולתן, או בקוצי האותיות ובכתריהן.

כל החכמה שהקב"ה מסר למשה רבינו בע"פ, יש לזה רמזים בתורה. או מפורש, או בתיבות, וזה כולל את כל צירופי האותיות, כגון א"ת ב"ש, אי"ק בכ"ר, אח"ס בט"ע, אלב"ם גנד"ס. וכל שאר הצירופים שישנם, חכמת הצירוף אמו"ן וכו'.

ויש גימטריאות של מספרים.

וכן יש רמזים בצורת האותיות, כגון האותיות הלפופות והעקומות, רמזים לנו בהם משהו, זה לא סתם.

או בקוצי האותיות וכתריהן, וכבר אמרנו כי אלו התגין. וההסבר האמיתי, לא התגין לאותיות

כמין עיגול. וכי אנחנו נקרא לזה כתר? 'כתר' בעינינו זהו מושג למה שמונח על הראש של מלכים. צריך לומר לפ"ז שלא. כתר נקרא, כל עיגול, כל קישוט, לא משנה איפה. מלשון [שופטים כ', מ"ג] פתרו את בננימן הרדיפהו, מנוחה הדריקהו. לכתר, דהיינו מסביב. א"כ הדבר אינו משנה, אם זה בצד ימין או בצד שמאל, או למעלה או למטה, הכל נקרא בשם כתר. העיקולים שבאותיות המשונות, הם נחשבים כמו נוי וקישוט, כמו שהם כתרי המלכים לכבוד ולתפארת. כך נלע"ד בס"ד להסביר את תירוצו.

[אחרי השיעור חיפשתי ומצאתי מפורש כך בדברי הרד"ק בספר השרשים שורש כתר דף שמו' בזה"ל, לפי שהכתר היא עגול סביב נשתמשו בזה הלשון בענין סבוב ואמרו אפ"י ב"שן פתרוני (תהלים כ"ב, י"ג), פירושו סבבוננו. פתרו את בננימן (שופטים כ', מ"ג), סבבו אותו ער שלא יכול לנוס הנה והנה. וכבד אחר [פעל] פי רשע מכתיר את הצדיק (חבקוק א', ד'), מסבב אותו ומקיפו ע"כ].

והרמב"ן מביא את הגמרא, כמו שאמרו [מנחות דף כט ע"ב] "כשעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות. אמר לו: אלו למה? אמר לו, עתיד אדם אחד לדרוש בהם תלי תלים של הלכות וכו' – זהו רבי עקיבא. הוא מדלג את המשך הגמרא – עד זו מנין לך? אמר לו: הלכה למשה מסיני". כי הרמזים האלו לא יתבוננו אלא מפה אל פה עד משה מסיני.

ומזה אמרו בשיר השירים רבא בחזקיהו – ספר תגי הראה להם.

ישנם ספרים שגורסים זאת עם אל"ף, תאגי. וא"כ קריאת הגימ"ל בדגש קל. ואנחנו גורסים, תגי, הגימ"ל בדגש חזק. כמו [אבות פרק א' משנה י"ג] ודאשתמש בתגא חלף. אולי ישנו הבדל בגירסא. אצלינו 'תאג' זה בתפסיר בערבית. ציין נדר הקדש [שמות ט"ל, ל'], תאג אלקדס. אבל סוף סוף זאת אותה המלה, ערבית וארמית זה דומה. לא משנה. העיקר, תגין.

אומר הרמב"ן, והספר הזה הוא ידוע ומצוי אצל כל אדם, יפרש בו כמה אלפי"ן יש בתורה בתגין, וכמה ביתי"ן ושאר האותיות, ומספר

בהלכות ספר תורה (גנוז מצרים) לרבי יהודה בן ברזילי אלברצלוני עמ' כתב ז"ל, והני כתרים ותגים הכתובים ב"ספר תאגי" המסורין אלינו במלאכת שימוש ספר תורה, צריך הסופר שיהא זהיר בהם. וכל התקנות הכתובין בה אשר העתקנו מאבותינו, עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע. ואם תאמר, מכדי כל המצוות שלנו שלמות (היא) [הן] וגמורות בגמרא וכשולחן ערוכות, דכתיב "אף ערכה שלחנה", אפשר דלא הווי מדכרי עיקרא דדברים הללו? הרי עיקרא מפורש לפניך במסכתא דמנחות בפ' הקומץ רבה, והכין גרסי' התם, אמר ר"י אמר רב בשעה שעלה משה למרום וכו'. ובמנחות נמי גרסי', אמר רבא, שבע אותיות צריכות שלשה זייני"ן, שעטנ"ז ג"ץ. ואי קשיא לך, מפני מה לא הזכירו בזה המקום מכל הכתרים שכתובים ב"ספר תגי" חוץ מז' אותיות הללו? לא תקשי לך, דהכא במצוות מזוזה הווי עסיקי, דהא על מתני' דתנן ב' פרשיות שבמזוזה וכו', אמרינן לה, ואי אתה מוצא באותיות המזוזה שצריך כתרים חוץ משבע אותיות הללו, אבל כתרים דספר תורה יש בה ספר בפני עצמו והוא "ספר תאגי", ומאן דבעי למילף יתיה, מהתם יליף לפיכך לא כתבתו בזה המקום. ורבי יהודאי גאון ז"ל אמר, וצריך לכתוב את התגים עכ"ל.

ב"ספר תאגי" הנז' נתבארו הן התגין הרגילין שעל גבי אותיות כמו שעטנ"ז ג"ץ, והן האותיות המשונות בצורתן. ולדבריו נזכר זה בגמ' מנחות הנ"ל, ואין הפרש בין התגין הרגילים להאותיות המשונות, שעל שניהם גם יחד כוונת הגמ'. [ולקמן פרק ב' אות י"ד יתבאר ש"תגין" כולל את סוג האותיות המשונות שהם ציורים מעוגלים, והסוג השני כעקומות והפוכות אינו כלול בזה, וצ"ע א"כ המקור לזה בש"ס]. עד כאן מתוך הספר הנז' יעוש"ב.

אבל למה זה נקרא 'כתרים'?

למשל, ישנה אות וא"ו, עם עיגול למטה. מי שיראה בספרים הישנים, וחושבני כי יש לנו בביהמ"ד ס"ת כזה, הכי מובהק שלנו, שכתב הרב רוני קשת יצ"ו. וכן כא"ף, למשל לך לך, כא"פין עקומות. ישנה בהן איזו תוספת למטה,

שערי יצחק – השיעור השבועי

אדם'. מה הרמב"ן כותב לנו פה? מה ברצונו להגיד? זאת ידיעה בעלמא? אולי אתה המעיין והקורא לא מכיר את ספר תגי, לכן הוא מוסיף כי זהו ספר שמכירים אותו, הוא ספר מצוי. כביכול הוא בא להגיד לנו, איזה פרט על הספר הזה, שהוא מוכר? לא נראה לי. לא מסתבר כי זהו הפירוש. וכי סתם בדרך אגב הוא מכניס זאת? אלא, הוא מתכוון להסביר את ההוכחה שלו. ספר תגי הראה להם. באו שלוחים מבבל, מה הינך מחדש להם? ספר תגי? שאתה – חזקיהו המלך – יש לך את ספר תגי? לכולם יש את זה. הספר הזה מצוי אצל כל אדם. וכי מה גילית לנו? התשובה היא, לא. הוא גילה את הסודות של כך. אמנם הספר קיים אצל 'העולם', אבל מה טמון ומה צפון ברמזים הללו, זה הם לא יודעים. לכן הרמב"ן הביא זאת, לחזק את הראיה שלו. להסביר את עצמו, מה חידש להם חזקיהו.

עוד דבר שצריכים להבין פה, בדברי הרמב"ן. הוא מדבר על שערי בינה, והוא אומר לנו שזה מחצבים ואילנות ועופות וכו', ומביא בסוף את הגמרא 'תלי תלים של הלכות'. וכי שערי בינה, זה עניינים של כל החכמות שבעולם, טבע וכו'. אולי נאמר שהכוונה לפי השרשים הרוחניים של אותן חכמות, לפי מה שהבאנו מהרב וולבא. אך עדיין לא מובן מה הקשר לענייני 'הלכות' של תורה? הרי הרמב"ן מביא על כך את הגמ' במנחות לגבי רבי עקיבא, שאלו אותו תלמידו זו מנין לך, והוא השיב הלכה למשה מסיני. זאת תורה. הרי אלו הן הלכות של תורה, ולא חכמות של-עולם. לא חכמות כלליות.

על זה, אין לי תשובה. אבל חובה להבין, כי כנראה הכל נכלל בזה. הרמב"ן לא הסביר את עצמו, אבל אם הוא מקשר ומחבר את הדברים, אזי צריך לומר שיש קשר. או שהוא יכול להגיד למשל, כי הכתרים רומזים להלכות, וכן הקוצים. והאותיות האחרות, כגון צורת האותיות או הלפופות, רומזים לדברים אחרים.

בכל אופן, מה שברור הוא, שכל החכמות שבעולם, וכל ההלכות של תושבע"פ, כל הדברים שאינם כתובים במפורש בתורה ויודעים אותם רק ע"י תושבע"פ, הכל נמסר למשה רבינו

התגין של כל אחת ואחת. זהו כפי מה שדיברנו בס"ד מקודם, וישנה אפילו אל"ף עם תגין. אין השבת שספרו על הספר הזה, וגלוי הסוד שהיה בו לחזקיהו, מפני התגין עצמן.

להגיד כי ישנן חמשים אלפי"ן בתורה – לדוגמא – עם תגין, מה החכמה בזה? שיש כמה וכמה בית"ן מתוייגות, ואיפה הן, שם ושם, זאת היא החכמה? הבקיאות הזאת, לדעת איפה זה? זאת איננה חכמה. זאת אמנם ידיעה חשובה, טוב לדעת, ושיש לנו זאת, אבל מה החשיבות עד כדי כך שחזקיהו מראה להם ומשתבח בספר תאגי? מה החכמה שהוא מצא בזה?

מסביר הרמב"ן, אלא בידיעתן בפירושיהן, סודות רבים עמוקים מאד. וכו'. למה הדבר כך, ומה זה רומז.

חזקיהו טעה, שהוא הראה להם זאת, שגילה להם את זה, נכשל ולכן נענש. אבל זהו העניין.

ושלמה המלך עליו השלום שנתן לו אלהים החכמה והמדע – הכל מן התורה היה לו, וממנה למד עד סוף כל התולדות, ואפילו כוחות העשבים וסגולתם, עד שכתב בהן אפילו ספר רפואות וכו'.

והוא מסיים, כל דבר מכוסה וכל דבר מגולה ידעתי. כך אומר שלמה המלך על זה, בספר חכמת שלמה, חכמתא רבתא דשלמה. כל זה ידע בתורה והכל מצא בה, בפירושיה בדקדוקיה באותיותיה ובקוציה כאשר הזכרתי.

וכן אמר בו הכתוב [מלכים א' ה', י'] "ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם", כלומר שהיה בקי מהם בקסמים ובנחשים שזו היא חכמתם, שנאמר [ישעיה ב', ו'] "כי מלאו מקדם, ועוננים כפלשתים".

וכך אמרו [תנחומא חוקת] "מה היתה חכמתן של בני קדם? שהיו יודעים וערומים בטייר. ומכל חכמת מצרים – שהיה בקי בכשפים", שהיא חכמת מצרים, ובטבע הצומח, כידוע מספר העבודה המצרית, שהיו בקיאים מאוד בעניין הזריעות וההרכבה במינין וכו'.

צריכים להבין את דברי הרמב"ן.

ראשית, יש להסביר פשט. כשהוא אומר, 'ספר תגי הראה להם, והספר הזה ידוע ומצוי אצל כל

מפי הקב"ה, מפי הגבורה, אבל זה רמוז בתורה בכל מיני אופנים.

*

ועדיין גם דברי הרמב"ן דלעיל, נראה לכאורה שהם מרפסין איגרי. כבר אמרנו שתלמידיו ישבו על כל טיפת דיו שלו ז"ל, כי הרמב"ן זהו ספר עמוק מאד.

הנה הוא מתחיל להגיד לנו, שהכל נמסר למשה רבינו, והוא מביא ראיה מן הגמרא המפורסמת במסכת מנחות [דף כט:]:

וז"ל הגמרא שם, אמר רב יהודה אמר רב, בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות.

אמר לפניו, רבש"ע, מי מעכב על ידך? הרמב"ן כתב במקום זה, מלים אחרות, אמר לו, אלו למה? כי המלים 'מי מעכב', הן קצת קשות. וכמו שעמדו על כך המפר'. אינני יודע, האם לרמב"ן היתה גירסא אחרת, או שהוא כתב זאת דרך פירוש, 'אלו למה?' יכול להיות, שזהו רק פירוש.

אמר לו, אדם אחד יש, שעתיד להיות בסוף כמה דורות, ועקיבא בן יוסף שמו, שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ, תילי תילין של הלכות. אמר לפניו, רבש"ע, הראהו לי. אמר לו, חזור לאחורידך. הלך וישב בסוף שמונה שורות, ולא היה יודע מה הן אומרים. תשש כחו. כיון שהגיע לדבר אחד, אמרו לו תלמידיו, רבי, מנין לך? אמר להן, הלכה למשה מסיני. נתיישרה דעתו.

הרמב"ן אומר, הכל נמסר למשה רבינו, וזה רמוז בכתרים, והוא מביא את הגמרא הזאת. ובסוף הוא אומר, 'כי הרמזים האלו לא יתבוננו אלא מפה אל פה עד משה מסיני'. הרי כתוב במפורש, שמשה רבינו לא ידע מה שהם אומרים, ורק לגבי דבר אחד כתוב שהוא 'הלכה למשה מסיני'. בסדר, דבר אחד שאמר רבי עקיבא. אבל ככה, לפני כן ישב משה רבינו, ולא ידע מה הם אומרים. הרמב"ן מביא זאת כראיה, וכותב 'כי הרמזים האלו לא יתבוננו אלא מפה אל פה עד משה מסיני'. הרי את הכל הוא ידע, א"כ איך הוא ישב שם ולא ידע מה הם אומרים.

אינני מבין מדוע הרמב"ן כ"כ סתם ולא פירש את העניין הזה.

וראיתי אחר זמן, כי יש ממפרשי הרמב"ן שכבר התקשו בזה, איך להסביר זאת. עד כדי כך, שכתב אחד המפרשים בדורנו, הוא נקרא בשם אור לעינים [דף 21] בזה"ל, צריך לומר, שבשעה שעלה משה למרום, עדיין לא ידע את כל הרמזים הללו, ולכן לא ידע משה מה הם אומרים. אבל אח"כ הקב"ה לימדו את כל הרמזים, והוא מסרם הלאה.

אבל הדבר אינו מתקבל על הדעת. הוא אמנם הבין זאת לפי הדיוק מן המלים 'בשעה שעלה', שרק באותה שעה הוא לא ידע, אולם אח"כ הוא כן ידע, ואז הוא מסר. אם הדבר כן, שבשלב אחרי זה, הקב"ה גילה למשה, למה הוא אמר לו, עתיד עקיבא בן יוסף וכו'? קשה לקבל את הדבר.

לכן נראה לענ"ד בס"ד, כי חובה לפרש את דברי הרמב"ן כאן, לפי מה שהבאנו בשיעור הקודם, בשם מהר"ח בן עטאר. היסוד שהוא כתב בפרשת תזריע, והמקור לכך הוא מרבינו האר"י זיע"א, רק שאין לי זמן כעת לבאר את שרשי הדברים. עכ"פ זהו יסוד עצום.

דהיינו, אע"פ משה רבינו קיבל את כל התורה מפי הקב"ה, ר"ל גם התורה שבע"פ, אבל הקב"ה לא גילה לו, היכן כל הדברים נרמזים בתורה שבכתב. ואת זה, רבי עקיבא דרש על קוץ וקוץ. ולא רק ר' עקיבא, אלא כל חכמי ישראל במשך כל הדורות עמלו לגלות בתורה שבכתב, איפה רמוז התורה שבע"פ. היכן יש זיקה, או היכן יש דרשה, או י"ג מדות. אלא שר' עקיבא הגדיל בכך יותר מכולם. ואת זאת כאשר משה רבינו שמע, לא היה יודע מה הם אומרים. זה לא שהוא לא הבין מה שהם אומרים, אין סיבה שהוא לא הבין, אלא שהוא לא ידע, לא שמע את הדברים המחודשים הללו, כי הקב"ה לא גילה לו אותם. וועיין בכזאת בלשון הגמ' בב"ק דף צב. לא הוה ידע יהודה בן יעקב אבינו מאי קאמרי רבנן במתיבתא דרקיעא, ולמשקל ולמטרח בהדי רבנן, ידיו רב לו].

זהו בעצם המכוון בגמרא. הוא לא ידע מה הם אומרים, כי הקב"ה לא אמר לו, כי בפסוק כך וכך, למשל 'טהור הוא, וטיהרו הכהן, נלמד כי אם הכהן אמר טהור, על נגע שהוא טמא, זה לא יועיל. הוא ידע זאת רק בתורת הלכה, אבל לא

שערי יצחק – השיעור השבועי

רבינו. דהיינו, אם האדם מכוון בשם הקדוש הזה, אז הוא יכול להגיד חידוש בתורת משה.

את החידוש הנו"ל אמרתי, רק בזכות זה. כי הוקשה לי הדבר מאד, וישבתי על כך שעות ללא פתרון. וכפי שאמרתי לכם, המפרש שם – אור לעיניים – לא נראה לי שהוא כיוון בזה לאמיתה של תורת הרמב"ן.

מה"ש זה אותיות מש"ה. ולמה שמו משה, ולא מה"ש? מדוע נשתנה הסדר?

תשמעו דבר הפלא ופלא. למה קראו את שמו משה, לא רק מפני שכך נקרא ע"י בתיה, פי מן המים משיתיהו [שמות ב', י']. ישנה עוד סיבה. משה רבינו, גלגול של מי הוא היה? הוא משה עכשיו, ולפני כן שת, ולפני כן הבל. שת נולד תמורת הבל. כמ"ש פי שת לי אלהים ירע אחר, תחת הבל, פי הרגו קין [בראשית ד', כ"ה]. יוצא שמשה רבינו, הוא בנו של אדם הראשון, כי הוא הנשמה של הבל. משה – ראשי תיבות מי"ם זה משה, שי"ן זה שת, ה"א זה הבל.

נאמר בפסוק, אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב [שמות ג', ו']. הפשט איננו מובן. הקב"ה אומר לו, אנכי אלהי אביך, משמע דהיינו עמרם. ואחר כך, אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב. הא כיצד, הקב"ה מתחיל קודם עם עמרם, ואח"כ חוזר לאברהם אבינו?

התשובה היא, כי אלהי אביך היינו אדם הראשון. הפלא ופלא. כך אומר רבינו בחיי. לכן צריכים להגיד 'משה', כסדר. אבל כנראה בשם הקדוש מהש, ה"א לפני השי"ן, כי זה לא קשור אל סדר הגלגולים.

שאלה מהקהל: זאת סגולה?

תשובת מרן שליט"א: כן. הסגולה הזאת כתובה בספרים.

צריכים עדיין להסביר את הדברים דלעיל, להרחיב בהם, אולם הנני רואה שהזמן קצר והמלאכה מרובה. השם יעזור.

ענייני התפילה לאמרה בעת צרה, מאת מהר"ש שרעבי זצ"ל, ושייסדה רבינו האר"י זיע"א. ורמזים נחמדים לגבי מלחמת איראן, בעת ובעונה הזאת.

שהדבר רמוז פה בפסוק. הוא ידע זאת בלי מקור, מבלי לדעת היכן הדבר מתחבר. וק"ו מדות שהתורה נדרשת בהם.

בעת תשמעו הפלא ופלא. כאשר הגיעו לדבר אחד, שאלו תלמידיו את רבי עקיבא, הרב, ההלכה הזאת מאיפה? בשלמא את ההלכות הקודמות, אמרת לנו, שזה בפסוק הזה, וזה בפסוק הזה. ענה להם, זאת 'הלכה למשה מסיני'. לזה אין פסוק.

זהו מ"ש הרמב"ם שהבאנו. ישנם דברים שנשארו, שאין להם אפילו דרשה. דברי הרמב"ם 'נכנסים' בגמרא.

וצריכים להגיד, כי גם הרמב"ן התכוון לכך. זהו מה שהוא פירש, 'הרמזים האלו לא יתבוננו אלא מפה אל פה עד משה מסיני'. פירוש, הרי פירשו דרשות ורמזים בתורה להלכות שהן מקובלות, אבל אי אפשר להמציא, מבלי לדעת את היסוד של-הלכה. אתה לא יכול להגיד סתם, שמפסוק הזה נלמד כך וכך. אני צריך לדעת בתורת דבר בטוח, שישנה הלכה כזאת וכזאת, וזה מקובל. היכן הדבר רמוז? את זאת אני מחדש. 'הרמזים האלו לא יתבוננו', דהיינו להתבונן היכן זה רמוז בתורה, זה עד משה רבינו, אבל לא שמשה רבינו ידע היכן הדבר רמוז. החכמים אשר מתבוננים למצוא את הרמזים האלה בתורה, זה אחרי שיש יסוד, שאת זה משה רבינו מסר לנו את ההלכה הזאת, ועכשיו אנחנו מוצאים.

כך חובה להסביר את המלים הללו, 'הרמזים האלו לא יתבוננו וכו''. דהיינו, אי אפשר לגלות את הרמזים, להסביר שהדבר רמוז פה, אין התחלה, מבלי שיש לך מקור מבוסס ממה שרבינו, שכך היא ההלכה.

היגעת למסקנא, כי כך חייב להיות הפירוש. אפי' שהרמב"ן קיצר מדאי.

ואגלה לכם סוד. שזה ג"כ בזכות משה רבינו.

כתוב בספרים, כי מי שרוצה לחדש חידוש בתורה, יכוון לשם הקדוש מי"ם ה"א שי"ן. הוא אחד משבעים ושנים שמות, שהתורה נדרשת בהם. כידוע שישנם ע"ב שמות, היוצאות מפסוק ויסע וגו' ויבוא וגו' ויט וגו', ואחד מהן הוא מה"ש. ומסתברא כי זה מפני שהוא אותיות מש"ה. משה

מה שחשוב לנו כעת, להסביר את התפילה שהזכרתי בתחילת השיעור, לְעוֹלָם יְיָ דְבַרְךָ נִצָּב בַּשָּׁמַיִם [תהלים קי"ט, פ"ט].

מי שיעיין בסידורי הספרדים, זכור לאברהם דפוס ליורנו, הם אומרים זאת – כפי המובא שם – בראש השנה ויום הכיפורים, בעת הוצאת ספר תורה. והם כותבים במפורש, שזה מהרב החסיד המקובל האלהי כמה"ר שלום מזרחי, ידיע שרעבי, ונהג לאמרו בבית מדרשו קהל חסידים שבירושלם עיקורת בראש השנה.

אבל, כאשר בדקתי בספרים, ראיתי כי המקור הראשון הוא רבינו האר"י זיע"א. הדבר מובא בספר אמת ליעקב (ניניו) [דף קכ"ג ע"ג]. מצד שני, גם החיד"א אומר להגיד את זה בר"ה ויוהכ"פ.

מעיקרא חשבתי, כי אולי העניין ישנו דוקא בר"ה ויוהכ"פ. לכן כתוב להגיד את זה י"ב פעמים, כיון שזה בימים נוראים, אזי זה כנגד כל י"ב חדשי השנה. אם כן זה לא שייך לימים אחרים. הדבר מתאים רק אז, בחודש תשרי, ראשית השנה.

אולם המשכתי לעיין בספרים, וראיתי כי בעל אמת ליעקב כותב, כי זאת תפילה לאמרה בעת צרה'. נמצא שלא קשור דוקא לר"ה ויוהכ"פ. אין לכך זמן קבוע.

ראיתי בספר דברי שלום [כרך תשיעי, דף תפ"ג], לידידנו המקובל הרב הגאון אבנר עֶפְרָיִם הַיְי, הוא מביא בשם הגאון רבי אהרן עזריאל, הוא בעל שו"ת כפי אהרן, כי הסיבה שאומרים זאת י"ב פעמים, היא מפני שזה כנגד י"ב פרצופי האצילות יעו"ש. נמצא שזהו כמו בסליחות שבחודש אלול, שנקבעו י"ב הסליחות העיקריות כנגד י"ב פרצופים הללו. א"כ הדבר אינו קשור לחדשי השנה.

הערה מהקהל: ישנם מחזורים ספרדיים שכתוב בהם כי בשנה מעוברת, צריכים לומר י"ג פעמים. תשובת מרן שליט"א: א"כ זה מתפצל. את זאת לא ראיתי. הם הבינו, שהדבר קשור אל החדשים. הדבר מעניין. תביא את זה. יכול להיות, שזה מקביל לטעם השני של י"ב פרצופין. אפשר ששני הדברים הם נכונים. הדבר אינו סותר. זה לעומת זה.

בכל אופן, במקור הנז"ל כתוב תפילה לאמרה בעת צרה'. אולי ככה האריז"ל קבע את זה, לאמרה באופן כללי בכל אופן, ומהר"ש שרעבי ייחד זאת לר"ה ויוהכ"פ.

על כל פנים, צריכים לכוון בשם הוי"ה, כוונה מיוחדת. בפסוק לעולם י"י דברך נצב בשמים, לכוון את הניקוד בשם הוי"ה, כמו המלה דְבַרְךָ'. דהיינו, שוא קמץ שוא קמץ. דהיינו, היו"ד שוא, הה"א קמץ, הוא"ו שוא, והה"א קמץ. זאת הכוונה שלסוד.

אבל הרעיון בפסוק זה הוא, לעולם י"י דברך נצב בשמים, דהיינו אם ח"ו נגזרה גזירה רעה, שהקב"ה ישאיר את הגזירה בשמים. דהיינו, אל תוריד את זה לעולם שלנו. דברך נצב בשמים, שהגזירה תישאר שמה, ולא תגיע אלינו.

שאלה מהקהל: למה תישאר בשמים, שתתבטל לגמרי?

תשובת מרן שליט"א: כנראה לבטלה לגמרי אי אפשר. כתוב כיו"ב בפרקי היכלות לגבי עניית איש"ר, שגזירות קשות ורעות מונחות בחדרי חדרים גנוזות לישראל, אלא שכשהם עונים איש"ר אין מניחים לגזירות הללו לצאת, כמו שהבאתי בס"ד בש"ע המקוצר סי' י"ג סעיף ח'. ואולי הטעם בזה, כדי לסתום מעט פיות המקטרגים, ולהחלישם, בראותם שהגזירות קיימות מוכנות ומזומנות, רק בנתיים נעצרות. וזו ג"כ רצועת מרדות לישראל, שיזהרו וישמרו.

ובספר דברי שלום שם מבואר במפורש לגבי התפילה הזאת, כי למרות שבנוסח שם מדובר על 'חדש עלינו שנה טובה', העיקר זהו הפסוק לעולם י"י דברך נצב בשמים. ולגבי הנוסח, כל אחד יכול להגיד את מה שהוא רוצה.

וזה לשונו שם, עיקר הסגולה היא הי"ב פעמים לעולם י"י דברך נצב בשמים, והכוונות שלה. והבקשה, אפשר לשנותה ולהוסיף עליה לפי העניין. ככה שאין איזה נוסח קבוע, העיקר שבעזרת הי"ת, שועתנו תעלה לשמי מרומים. ועפ"ז הוספתי וגרעתי בנוסח דלקמן.

שאלה מהקהל: זה חייב להיות בהוצאת ס"ת? תשובת מרן שליט"א: במקור לא כתוב ס"ת. אלא שמהר"ש"ש נהג זאת, בשעת הוצאת הס"ת

שערי יצחק – השיעור השבועי

מנסים להשמיד את עם ישראל. מפרסמים ומאיימים יותר מכל האומות, הם מכריזים על זה השכם והערב, כמו המן שביקש להשמיד להרוג ולאבד וגו'.

למה הם קראו לעצמם בשם איראן? הרי הם פרסים. בעבר תמיד הם קראו לעצמם פרס. הנני זוכר בילדותי את הפרסים בעבר, עולים חדשים, שהיו אומרים על עצמם, אני פארסי מאדוני. כך היה שמם. היינו פרס ומדי, שבמגילת אסתר. אלא שמקרוב הם שינו את השם, כי הם התחברו עם הגרמנים, הגזע הארי. הם אמרו, כי גם הם מאותו השורש. בשביל זה הם שינו את שמם, שהם 'איראנים'. גזע הארי, רשעים ארורים. לא סתם. א"כ כנראה הם זרע עמלק, כמו הגרמנים. פלא עצום.

הערה מהקהל: זאת אסמכתא בפסוק.

תגובת מרן שליט"א: ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא. פלא עצום. הינך רואה, אם הייתי אומר לך רמוז כזה... זאת הלכה למשה מסיני...? שדיברנו מקודם ע"ד הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה. אפשר להמציא רמוז כזה. ישנם רמזים, שעדיין לא עלינו עליהם, והגיע הזמן שיתגלו.

א"כ יוצא כך. האות תי"ו, רומזת שהשם ברוך הוא יזכנו, 'כל לשון תקום איתך למשפט תרשיעי', כי אלה שהם עכברי רשיעי, שהקב"ה ימחה את זכרם, ת'מחה את זכר עמלק. את הרשעים האלה, אשר הם משורש עמלק. מלבד זה, הרי האות תי"ו היא בסוף, זאת האות האחרונה, כנראה לרמוז שזה יהיה הסוף שלהם.

והקב"ה אומר, מ'חה א'מחה א'ת ז'כר ע'מלק [שמות י"ז, י"ד]. דהיינו במקום תי"ו, אל"ף. וראשי תיבות מ'חה א'מחה ת'מחה, אמ"ת. דהיינו, שבזכות זה יתגלה משיח צדקנו, וְחֻפְּרָה הַלְבָנָה וּבֹשֶׁת הַחֲמָה, פִּי מְלֹךְ יִי עֲבָאוֹת [ישעיהו כ"ד, כ"ג], שתתגלה האמת בעולם. ויהיה כמו עולם חדש. כדאמרין, דעתיך לחדתא עלמא. כי כל הדתות שלהם, יתברר שהכל זה שקר וכזב. וכמ"ש הרמב"ם בסוף הלכות מלכים, כשיבוא המשיח יכירו שאבותיהם ונביאיהם הטעום.

מן ההיכל בר"ה. אנחנו בעז"ה נפתח את ההיכל, ונוסיף תקיעה בשופרות בעת אמירת הפסוק לעולם י"י דברך נצב בשמים, כפי מנהגינו בכל כה"ג, וכמ"ש [במדבר י', ט'] וְכִי תֵבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם וְגו' וְהִרְעַתֶם בַּחֲצֹצְרוֹת וְגו', עלפי המבואר ברמב"ם ריש הל' תעניות, ובתשובה מיוחדת שיעוד לא נדפסה הארכתי בס"ד.

שאלה מהקהל: בעת צרה, כל אדם יכול לומר את התפילה הזאת בביתו?

תשובת מרן שליט"א: כן.

המשך השאלה מהקהל: גם על חולה, הנוסח הזה יכול להיות?

תשובת מרן שליט"א: בנוסח הזה בעצמו, כתוב על מחלות, ועל מגפה, ועל שנה טובה. אפשר להוסיף גם את זה. ניתן לשנות לכל דבר, לפי העניין. אבל העיקר הוא, הפסוק לעולם וגו'. הבקשה עצמה ניתנת לשינויים, המטבע שלה אינו קבוע. ובעזה"י, שנזכה ונראה בישועת ה' כהרף עין. עשינו זאת כבר במלחמה האחרונה, בתשרי התשפ"ד בשל"ה. מלבד שאמרנו גם את נוסח הפרת עצה של רבינו שלום שבזי, פעם את זה ופעם את זה. אם חוזרים כל פעם על אותו הדבר, אזי הדבר אינו מעורר את הציבור. צריך התחדשות.

*

נזכרתי בס"ד לומר לכם עוד משהו, לפני כן. תראו איזה רמזים נחמדים, ישתבח שמו לעד.

כָּל כְּלֵי יוֹצֵר עֲלֶיךָ לֹא יִצְלָח. וְכָל לְשׁוֹן תִּקְוֶם אֶתְךָ לְמִשְׁפַּט תְּרִשְׁיֵעִי [ישעיהו נ"ד, י"ז]. 'תרשיעי' – שיעי... הפלא ופלא. השיעים רמזים בפסוק הזה. אינני חושב שישנו עוד פסוק כזה. אבל לא סתם 'שיעי', אלא רשיעי. כי יש עוד אות רי"ש. עכברי רשיעי. אומרים שהם רצים להתחבא במטמוניות מפני הפצצות כמו עכברים.

דת הערבים, נחלקת כבר בראשיתה לשנים. שיעים, וסונים. השיעים קיצוניים מאד, ושונאים ומצירים לישראל יותר מן הסונים.

נשארה האות תי"ו, תרשיעי, כי הם עמלקים, וכתוב ת'מחה א'ת ז'כר ע'מלק [דברים כ"ה, י"ט]. דהיינו, רואים כי שנים רבות, עשרות שנים, הם

וההמשך הוא, וּבֵין מֹשֶׁה מִזִּבְחֹת, וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יִזְיָ נְסִי [שמות י"ז, ט"ז]. יבוא משה רבינו, ויבנה לנו את בית המקדש.

הרי כתוב בתרגום ירושלמי (ע"פ ליל שימורים), כי משה רבינו בא עם הגואל ביחד. וזהו שמהר"ש שבזי אומר בשירתו (הפותחת בריק אלימן ישעל), ביום יעלה גואל, זמשה' בראשכם. מלוה לישראל, במדבר בשובכם. ובפרט מובא בזה"ק בדוכתי טובא, כי לעתיד לבוא הגאולה תהיה על ידי משה רבינו. ונאספו מאמרים אלו בס' ביאור השיר בר יוחאי דף כ"ח ע"ב.

השם ברוך הוא יזכנו, שיתקיים מקרוב מאמר חז"ל בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל, ע"י שהקב"ה ימחה את זכרם מכל העולם. אבל הכל הקב"ה עושה, כדי שאנחנו נמחה את זכר עמלק.

דהיינו, כאשר אנחנו מתגברים על יצר הרע, השורש של עמלק הנמצא בלב שלנו, לבער את החלק המסית, כאשר האדם מתרחק מכל המכשירים הטמאים, ומכל המכשולות שישנם בדור שלנו.

לא לחנם הם מאיימים להפחיד אותנו, הדבר בשביל שיצר הרע יִפְנֶע. אי' בגמ' ברכות דף נט. לא נבראו רעמים, אלא כדי לפשט עקמומיות שבלב. כמרכן נבין כי לא נבראו כל הטילים, אלא בשביל ליישר עקמומיות שבלב. ככל שה'בוס' יותר חזק, הלב עוד יותר מתיישר. כדי שאנחנו נחזור בתשובה. ובזכות זה, הקב"ה יעשה לנו עוד ועוד נסים ונפלאות, ונזכה שיקויים בנו מק"ש כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, אכ"ר.

חַיֵּי תַבְלִין וְקָלִיּוֹת

חַיֵּי קָלִיּוֹת

גרעיני חמניה קלויים
גרעיני דלעת קלויים
בטנים קלויים
בטנים קלויים בקליפה
פיסתוק חלבי קלוי
קשיו קלוי
שקדים קלויים
גרעיני דלעת קלויים
גרעיני אבטיח קלויים

חילבה
טחון/לא טחון
מבוררת
בהקפדה רבה
יותר מ-3
פעמים

חדש!
אבקת
מרק
1 ק"ג

חדש!
תמרים
1 ק"ג

חַיֵּי תַבְלִין

פפריקה מתוקה
פפריקה חריפה
פלפל שחור
פלפל לבן
פלפל חריף (שאטה)
כמון
כרום
קינמון
זנגביל
גריל עוף
חואיג מרק
חואיג קפה
זעתר
היל
ציפורן טחון
חילבה טחון
שום גבישי
תערובת שוארמה ועל האש
תערובת לדגים
תערובת לסטייק

כשר לפסח
למהדרין מן המהדרין

כשר לפסח ללא חשש חוזר וניעור
בהשגחה המהודרת והמחמירה של
בד"ץ פעולת צדיק בראשות מרן הגאון
רבי יצחק רצאבי שליט"א

דרושים מפיצים

שם המפיץ
הפצה ראשית: פעולת צדיק, טל' 052-7635645

תפילה לעת המלחמה

על פי יסוד רבינו האר"י ומהר"ש שרעבי זיע"א.
כמו שנתבאר לעיל בסוף השיעור [ויקרא התשפ"ו בשל"ז].
פותרחים ההיכל, ואומר הש"צ

לְעוֹלָם יְהוָה, דְּבִרְךָ נִצָּב בַּשָּׁמַיִם (י"ב פעמים).

ובכל פעם, יענו הקהל אחריו. ובעת שהקהל חוזרים את הפסוק, תוקעים בשופרות תשר"ת. ויאמר

יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו, שתעשה למען רחמיך, ולמען שמך הגדול, הנכתב ואינו נקרא, שנתכונתי בו, שתציל לנו ולנשותינו ולבנינו ולבנותינו, ולכל הנלויים אלינו, ולכל עמך בית ישראל, מכף כל אויבינו ושונאינו הקמים עלינו לרעה, ותחלצנו מיד כל עריצים ומזיקים, מכל רע, מכל מיני משחית ומגפה, מכל צרה וצוקה ויגון ואנחה, ומכל חלי ומחלה:

ולמען השם הקדוש, המתפשט ממאור המרכבה התחתונה (אל"ד), וכשהוא כלול עם מקורו (אהי"ה אאהלי"ד"ה), תבטל ברחמיך הרבים, ובחסדיך הפשוטים, מעלינו ומעל כל בני בתינו, ומעל כל עמך בית ישראל, בכל מקומות מושבותיהם, הן בארץ ישראל והן בשאר ארצות, כל גזרות קשות ורעות, ויסקרו פיות כל המקטרגים והמשטינים עלינו, ותמלא גם כל שאר משאלות לבנו לטובה, בחסד וברחמים:

אנא, בכח השם הקדוש, המתפשט ממאור המרכבה העליונה (קר"ע), וכשהוא כלול במקורו (יהו"ה יקהרוע"ה), תבטל ברחמיך הרבים, ובחסדיך הפשוטים, מעלינו ומעל כל בני בתינו, כל המקטרגים והמשטינים, וכל גזרות קשות ורעות, ושנאת חנם, ותצליחנו בלמודינו, ובכל מעשה ידנו, ותקיים בנו מקרא שכתוב, ועת צרה היא ליִעֲקֹב, וממנה יושע. אמן נצח סלה ועד:

ואומרים כולם יחד

כל-כלי יוצר עליך לא יצליח וכל-לשון תקום-אתך למשפט תרשיעי
זאת נחלת עבדי יהוה וצדקתם מאתי נאם יהוה: ג"פ.